

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA LUI TUDOR VLADIMIREȘCU ¹

În arhiva poetului Al. Macedonski, achiziționată de Muzeul Municipiului București, am găsit câteva documente care aruncă o lumină nouă asupra mai multor împrejurări din viața lui Tudor Vladimirescu.

I

În ce privește pregătirea răscoalei oltenesti, căpătăm acum alte dovezi că Tudor a fost îndemnat și finanțat de marii boieri din București. Iată de pildă o scrisoare, păstrată în traducere rusă ²:

Dela multe păcate ce le-a avut neamul românesc suferă sub jugul neamului străin, de sub care deși s'au încercat unii din patrioții noștri să izbăvească țara nefericită, dar în zadar a fost. Astăzi însă recunoscând noi că vremea dorită sau așteptată a sosit și este puțință cu ajutorul lui Dumnezeu să ne izbăvim, iar de aceea fiind cunoscute slujbele aduse de Dumneata acestei țări pe vremea otcârmuirii rosienesti a acelui ținut, și pentru aceea te alegem și te numim, Dimitrie Machedonschii, ca dumneata și acum aceeaș slujbă să aduci poporului acestei țări *lucrând întocmai după îndrumările date de noi slugerului Teodor*, pentru care va rămâne numele dumitale nemuritor cu primirea din partea noastră în plină măsură a răsplătei, și la aducerea în orânduială a otcârmuirii acestui prințipat ți se va așeza o leafă stătătoare din care vei putea trăi fără să

¹ Comunicare făcută la Institutul de Studii și Cercetări Balcanice.

² Arhiva Al. Macedonski, Nr. 3434, cu retraducere în românește de G. Bezviconi.—Pentru sprijinul lui Al. Filipescu-Vulpe, v. Emil Virtosu, *Tudor Vladimirescu, glose, fapte și documente noi*.

ai vre-o grijă. Ferească însă Dumnezeu de moartea dumitale, atunci moștenitorii dumitale totdeauna vor fi într-o stare deosebită, vor primi un *ajutor dela otcârmuire, dela noi înși-ne și urmașii noștri*, fără a opri curgerea lefii. 1821 Ianuarie 16.

(ss) *Brâncoveanu, Grigorie Ghica, Barbu Văcărescu* ¹.

Entuziasmul revoluționar al fostului porucic va fi fost plin de reticențe, pentruca abia două săptămâni după plecarea sa cu Tudor din București în Oltenia — când după socoteala noastră era la Motru ² — să primească următorul răvaș:

Munsiu Machedonschii,

Am înțeles că dumneata ești cu parapon și bănuială și umbli ca să te lași de această delicată pornire, tot îți zic că cu aceasta nu vei săvârși alt fără cu neîndoială zadarnică și nefolositoare *cumpăna vaeții dumitale și casii dumitale*. Dumneata în vreme de acum să arăți slujbă țerii, pentru care îți dau eu dela casa mea doaă sute cincizeci de mii de lei *ce am făgăduit prin sluger Teodor și această scrisoare să o aibă drept sinet*.

Al dumitale gata spre slujbă

(ss) *N. N.*
1821, fev. 2 ³.

Din scrisorile de mai sus se pot trage câteva concluzii importante. În primul rând, constatăm că, încă din Ianuarie 1821, atât Tudor cât și Dumitru Macedonski, erau îndrumați și finanțați de marii boeri din București. Banul Barbu Văcărescu, zis

¹ Toți semnează la 23 Februarie 1821 — alături de Mitropolit, C. Crețulescu, Gr. Filipescu și Iacovachi Rizo — plângerea împotriva lui Tudor, scrisă grecește căminarului Gheorghe Martoglu, capihaia Pașei din Silistra, cf. trad. rusă în arh. Macedonski, Nr. 3433.

² V. registrul poștei pe Februarie 1821 la E. Vîrtosu, 1821, *date și fapte noi*, p. 12.

³ Arhiva Macedonski, Nr. 3443, copie românească, transcriere G. D. Florescu și traducere rusă. Trad. rusă identică sub Nr. 3434, dar semnată *Barbu Văcărescu* în loc de *N. N.*

Bărbuceanu, care amenință pe Macedonski să-i stingă viața și casa dacă se lasă de întreprinderea secretă la care s'a angajat, este delegatul celor trei mari boeri cari semnează scrisoarea din 16 Ianuarie, iar aceștia nu sînt decît o comisie restrînsă a căimăcămiei înființate cu o zi înainte.

Pitacul domnesc de întemeiere a acestei căimăcămii, publicat de d-l Emil Vîrtosu¹, este o invenție frauduloasă a vel postelnicului Iacovachi Rizo-Nerulò, care a redactat și notificarea către Consulate². Că pitacul domnesc din 15 Ianuarie este un fals calificat o dovedește cu prisosință faptul că nu este semnat nici de domnitor, nici de marele logofăt³.

De fapt, Alexandru Vodă Suțu murise la 13 Ianuarie dintr'un abces la brațul stîng⁴. Lumea luase seama că dela această dată nu mai ieșea fum din coșul dormitorului lui Vodă, ceea ce era straniu pentru gerul vestit al începutului anului răscoalei oltene.

Se zicea că ar fi fost otrăvit de medicul eterist Mihail Hristaris. „Doamna a ascuns moartea lui pînă s'a pregătit de plecare; îl punea mort la fereastră despre pod: eu singur, de mirare — spune Constantin Izvoranu — am mers de m'am uitat, pe care l-am și văzut la fereastră pus; în urmă s'au dat pe față, și s'au îngropat; iară Doamna a plecat în Țara Nemțească; boierii **au luat** căimăcămia”⁵, etc.

Sucesiunea faptelor indicată de Izvoranu se dovedește exactă: la 13 Ianuarie a murit Suțu; la 15 Ianuarie marele postelnic Iacovachi a convocat pe mitropolitul Dionisie Lupu și pe câțiva mari boieri la Curtea domnească, unde aceștia n'au mai

¹ E. Vîrtosu, *Tudor Vladimirescu, glose, fapte și documente noi*, Buc., 1927, p. 70—71.

² Hurmuzaki, X. 98—99.

³ Vîrtosu, *op. cit.*, 71.

⁴ Hurmuzaki, *Supl.* I/4, p. 314 și X, 103; Th. Codrescu, *L'Ericariul*, VIII 370; etc. Iacovaky Rizo Néroulcs în *Histoire moderne de la Grèce depuis la chute de l'Empire d'Orient*, Genève 1828, p. 284, spune că Suțu a murit „pe la mijlocul lui Ianuarie”.

⁵ C. Izvoranu, *Istoria lui Tudor*, ed. Iorga, *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, București 1921, p. 353—354; Mihail Cioranu, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*, la Iorga, *Izvoare*, 231; F. G. L(aurençon), *Nouvelles observations sur la Valachie... suivies d'un précis historique sur les événements qui se sont passés dans ces provinces en 1821*, Paris 1822, p. 60; Ilie Rotino, *Tudor Vladimirescu și Alexandru Ipsilanti*, trad. P. M. Georgescu, Buc. 1874, p. 3.

putut vedea pe Vodă, ci au ascultat doar citirea pitacului domnesc pentru orânduirea căimăcămiei¹; la 20 Ianuarie Suțu a fost îngropat².

Postelnicul Iacovachi Rizo-Nerulò era fiul lui Zorzi Nerulò, cămăraș în Moldova, și al Victoriei Iacovachi Rizo-Rangabè. Sora Victoriei, Ecaterina, soția lui Grigore Al. Ghica Vodă, decapitat în 1777, era mama Elenei, Doamna lui Alexandru Vodă Calimah, aceștia doi din urmă fiind părinții Doamnei Eufrosina, văduva lui Alexandru Vodă Suțu. Așadar Iacovachi Rizo-Nerulò, autorul căimăcămiei dela 15 Ianuarie 1821, venea unchi de văr primar Doamnei văduve³.

Pe de altă parte, Iacovachi ținea pe Zafira, fiica banului Alexandru M. Mano și a lui Ralu Al. Ipsilanti, care venea vară primară cu șeful eteriei și vară a doua cu Tarsia D. Mano, soția vel-vistierului Grigorie Filipescu, caimacamul din 1821⁴. Bunicul patern al Zafirei Rizo, Manoil M. Mano, era frate cu Zoița, căsătorită cu Grigorie II Ghica Vodă, bunicul matern al Zoiei D. Sturdza, mama banului Grigorie Brâncoveanu, alt caimacam dela 1821⁵.

Afară de mitropolitul Dionisie, președinte de drept al căimăcămiei, absolut toți caimacamii dela 15 Ianuarie erau rude între ei.

Intr'adevăr, banul Grigorie Brâncoveanu avea unchi pe Nicolae, vel-ban la 1788 și caimacam la 1801, care ținuse în primă căsătorie pe Maria Văcărescu, sora poetului Enăchiță și vara lui Bărbuceanu, autorul scrisorii dela 2 Februarie către D. Macedonski. Enăchiță Văcărescu era tatăl vornicului Nicolae Cocoșatul, cel trimis în Februarie la Craiova să potolească

¹ E. Vîrtosu, 1821, date și fapte noi, București 1932, p. 3—9.

² G. D. Florescu, *Alaiul înmormântării lui Alexandru N. Suțu Voevod la 20 Ianuarie 1821*, București 1932.

³ I. C. Filitti, *Excurs despre câteva familii grecești din Principatele române în Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București 1919, p. 286—287, precum și arborii Ghica și Suțu. În *Lucrări*, ediție nouă, București 1939, p. 11, regretatul Filitti, dintr'un sentiment superior de corectitudine, declara perimate toate tablele genealogice anexate la zisa *Arhivă*. Verificarea atentă a acelor arbori arată că afirmația lui Filitti este adeseori exagerată.

⁴ Constantin G. Mano, *Documente din secolele XVI—XIX privitoare la familia Mano*, București 1907; Filitti, *Arhiva*, arborele Ipsilanti-Moruzi-Hangerli.

⁵ C. G. Mano, *op. cit.*; Filitti, *Arhiva*, arborele Ghica.

răscoala lui Tudor, și bunicul poetului Iancu Văcărescu, prieten cu slugerul ¹.

Al doilea caimacam, biv-vel-banul Constantin Crețulescu, era nepotul Mariei Crețulescu, măritată cu Constantin Văcărescu, tatăl lui Bărbuceanu ².

Al treilea caimacam, biv-vel-banul Grigorie Ghica, viitorul Domn pământean dela 1822—1828, era fiul banului Dumitrache Al. Ghica și al Mariei Barbu Văcărescu, vară primară cu Bărbuceanu ³. Cât despre Bărbuceanu Văcărescu, avea nepot de soră pe Alexandru Filipescu-Vulpe, sprijinitorul lui Tudor. Fraatele său Constantin Văcărescu a avut cu Safta C. Crețulescu trei fete : pe Ecaterina D. Bibescu, mama lui Barbu Bibescu-Știrbei, mavrofor la 1821 și Domn între 1849—1856 ; Smaranda, soția lui Mihail Iordache Mano, vel-vornic și apoi caimacam la 1821 ; în sfârșit, Safta Văcărescu, mama eteristului Alexandru C. Ipsilanti. Astfel fiind, Bărbuceanu Văcărescu venea unchi mare șefului Eteriei prin bunicul matern al acestuia ⁴.

Vel-vistierul Grigorie Filipescu, frate cu Iordache Vornicul, era fiul banului Dinu Pană-Filipescu și al Zoiței, sora biv-vel-banului Grigorie Ghica, despre care am vorbit ⁵.

Rezultă deci că întreaga căimăcămie dela 15 Ianuarie 1821 a fost alcătuită, firește din îndemnul lui Ipsilanti, de către propriile sale rude dinspre mamă în frunte cu familia Văcărescu. Pentru lămurirea problemei, am întocmit un mic tablou al înrudirilor caimacamilor din 1821.

Cu excepția lui Iacovachi Rizo-Nerulò, toți caimacamii se trăgeau din vechi neamuri românești, dovedite cu cel puțin două veacuri în urmă : spița Brâncovenilor începe cu David spătarul dela 1594 ⁶ ; Constantin Crețulescu era strănepotul lui Stan din Crețulești, vtori logofăt la 1614 ⁷. Grigorie Ghica se trăgea din Gheorghe Ghica Vodă, pârcălab de Hotin la 1625 ⁸ ; șireana Vă-

¹ Gheorghe Bibescu, *Domnia lui Bibescu*, 2 vol. București 1893—1894, II 687—689.

² Filitti, *op. cit.*, arborii Crețulescu și Văcărescu.

³ *Ibidem*, arborii Ghica și Văcărescu.

⁴ *Ibidem*, arborii Văcărescu, Filipescu, Crețulescu și Ipsilanti ; G. Bibescu, *op. cit.* II 687—689.

⁵ Filitti, *Arhiva*, arborii Filipescu și Ghica.

⁶ Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, Craiova f. a. și arborele dela p. 22.

⁷ Filitti, *Arhiva*, arborele Crețulescu.

⁸ *Ibidem*, arborele Ghica.

căreștilor începe la 1580 prin Neagoe postelnicul din Văcărești-Dâmbovița ¹; în fine străbunul lui Grigorie Filipescu a fost Dumitru din Epotești-Olt, vel-clucer la 1577 ².

Cât despre sângele grecesc ce curgea în vinele caimacamilor dela 15 Ianuarie, amintim că bunica paternă a banului Brâncoveanu era Maria Toma Coslegeanu din familia Notară ³; Constantin T. Crețulescu, fără să aibe ascendenți greci, era nepotul altui Constantin, vel-ban 1755—1756, care ținea pe Smaranda Antonache Kaliarhi ⁴; bunica paternă a biv-vel-banului Grigorie Ghica era Elena D. Eupraghioti ⁵; mama lui Bărbuceanu Văcărescu a fost Venețiana Rosetti din Țarigrad ⁶; în fine, cum Grigorie Filipescu venea nepot de soră banului Grigorie Ghica, avea ca străbunică maternă pe aceeași Venețiană ⁷.

Concluzia ce se impune este că întreaga căimăcămie dela 15 Ianuarie reprezenta nu numai o mafie a boierimii româno-grecești dela începutul veacului, ci un adevărat pact de familie al rudeniilor dinspre mamă ale lui Ipsilanti, un grup compact de oameni avuți, influenți, mai toți foști mari bani, solidari prin interese de clasă și de neam, cari au profitat de moartea lui Alexandru Vodă Suțu, ca să uzurpeze puterea și să îndrumeze răscoala lui Tudor Vladimirescu în favoarea lor.

Căimăcămia avea însă pe lângă ea și un divan al Țării Românești, a cărui compunere nu ne poate fi indiferentă. Afară de caimacami și de episcopii Argeșului și Buzăului, amândoi eteriști, acest divan cuprindea la 30 Ianuarie pe Grigorie Băleanu, Gheorghe Filipescu, Iordache Slătineanu, Dumitrașcu Racoviță, Istrate Crețulescu, Mihail Măno și Scarlat Grădișteanu vel-logofăt ⁸. Primii din acești trei boieri vor deveni, la rândul lor, caimacami la 10 Martie. Cei doi episcopi semnează, tot la 30 Ianuarie, în calitate de caimacami, ordinul dat ispravnicilor de scutire a pandurilor de bir ⁹.

¹ Informația D-lui G. D. Florescu.

² *Idem*.

³ G. Bibescu, *op. cit.*

⁴ Filitti, *op. cit.*, arborii Crețulescu și Florescu.

⁵ *Ibidem*, arborele Ghica.

⁶ Informația D-lui G. D. Florescu.

⁷ Filitti, *op. cit.*, arborii Filipescu și Ghica.

⁸ C. Aricescu, *Acte justificate la istoria revoluțiunii române de la 1821*, Craiova 1874, p. 50—51.

⁹ *Ibidem*, 57—58.

INRUDIRILE CAIMACAMILOR DIN 1821

Beizadea Constantin C. Brâncoveanu
(1683—1714)

= 1706 Anița, f. lui I. Balș cu fata lui Part. Ursache

Enache Văcărescu

v. clucer 1712 + ucis la Țarigrad 1714
= Stanca Cojescu

Iordache Crețulescu

v. logofăt 1720
= 1700 Domnița Safta C. Brâncoveanu

Constantin

v. ban 1758 + 1762
= Maria Toma Coslegeanu-Notară

Ștefan

v. ban 1760 + 1761
= Ecat. Donie N. Damian
și a Sandei Neculce

Illica

= Șerban
Mihalcea
Căndescu

Barbu

v. ban 1751 + 1755
= Ruxanda Iord. Rosetti
și a Mariel N. Racovița

Radu

v. vornic 1764 + 1778
1. = Ancuța I. Băleanu
2. = Venețiana Rosetti
din Țarigrad

Constantin = Maria

v. logofăt 1748
v. spătar 1750

Constantin

v. ban 1755—56
= Smaranda Antonache Kaliarhi
și a Ancuței Florescu

Toma

v. ban 1764
= Safta Nicolae Costin

Manolache

v. ban 1801 + 1811
= Zoe D. Sturdza și a Ruxandei
Grigore II Ghica Vv.

Nicolae = Maria

v. ban 1788
caimacam 1801

Enăchită

poet, v. ban 1795 + 1797
1. = Elena Jac. Rizo-Rangabe
2. = Elena I. Caragea (f. c.)
3. = Domnița Ecat. N. Caragea

Constantin Căndescu

v. log. 1764
= Illica I.
Slătineanu

Maria

= 1748 Dumitrache
Al. Ghica
v. ban 1773
(1718—1807)

(2) Bărbuceanu
Văcărescu

v. ban 1820, caimacam 1821
1. = Stanca R. Slătineanu
2. = 1794 Zoe Gulliano
Paleologu

(2) Maria

= 1776
Radu C.
Filipescu

(1) Constantin = Safta

v. paharnic
1781
+ 1794

Catinca

= Barbu
Știrbei
vornic
adoptă pe
Ecaterina C.
Văcărescu

Istrate
Crețulescu

v. vornic
1821

Constantin

v. vornic 1784
= Luxandra
Guliano

Constantin Crețulescu

v. ban 1814
caimacam
1821

Sultana

= Radu I. Slătineanu
caimacam 1789

Al. Ipsilanti
domn

Grigorie Brâncoveanu

v. ban 1814, caimacam 1821
= 1801 Safta Teodor Lupu Balș
și a Profirei V. Rosetti

Maria

= Grigorie Gr.
Băleanu
v. vornic 1815
caimacam
1821

(1) Alexandru

v. clucer 1794
+ 1799
= 1784 Elena
Dudescu

(3) Nicolae

v. vornic 1820
= Luxița Gr.
Băleanu

Elena

= Ioan
Moruzi

Scarlăt

v. ban
= Maria
Dudescu

Grigorie
Ghica

v. ban 1817
caimacam
1821
domn
1822—28

Anastasia

= Isac Ivan
Ralet
v. ban
1818

Zoița

= Dinu
Pană
Filipescu
v. ban
1813

Ralița

= Fotache
B. Știrbei
v. log.
1814

Alexandru
Filipescu-
Vulpe

v. log. 1817
v. vist. 1821
caimacam
1821

Ecaterina
ad. Știrbei

= 1794 Dim.
Șt. Bibescu
(1759—1831)

Smaranda

= Mihail Iordache
Mano
v. vornic 1821
caimacam 1821

Safta =

Constantin
Ipsilanti
domn

1774, 1802

Ralu

= Al. M.
Mano
v. ban
+ 1815

Tudorache
medelnicer

+ 1801
= Elena
Coridalevs

Iordache
Slătineanu

v. vornic
1814
caimacam
1821 + 1822

Stanca

= Bărbuceanu
Văcărescu

Luxița

= Nicolae
Văcărescu
v. vornic
1820

Elena

= 1814 Constantin R.
Năsturel-Herescu,
aghiotantul lui
Al. Ipsilanti

Iancu
Văcărescu

stolnic 1821
poet

Maria

= Nicolae R.
Golescu
v. log. 1817

Ruxanda

= Scarlat M.
Grădisteanu
v. vornic
1820

Constantin

Ralet
v. clucer
ispravnic
Mehedinți
1821

Anica

= Aleco
Vilără

Catinca

= Iancu
Samurcas
caimacam
Craiovei
1821

Grigorie
Filipescu

v. vistier,
caimacam
1821
= Tarsia D.
Mano

Iordache
Filipescu

v. vornic
1820
caimacam
1821
= 1803 Ca-
tinca
Emanoil
Lupu Balș

Barbu
Bibescu

adoptat
Știrbei,
mavrofor
1821
domn
1849—56

Alexandru
Ipsilanti,

colonel
in garda
imperială
rusă
eterist

Zafira

= Iacov
Rizo-
Nerulo
v. postel-
nic
caimacam
1821

Safta

= Grigorie
Ralea
v. vornic
1819

Să vedem însă cine erau boierii divanului.

Grigorie Gr. Băleanu era căsătorit cu Maria, sora banului Grigorie Brâncoveanu, cu care a avut două fete: pe Luxița, soția lui Nicolae Văcărescu Cocoșatul, și pe Elena, care la 1814 luase pe Constantin R. Năsturel-Herescu, aghiotantul lui Ipsilanti¹.

Afară de rudeniile sus pomenite ale lui Gheorghe zis Iordache Filipescu, amintim că el ținea pe Catinca Emanoil Lupu Balș, care era vară primară cu Safta Teodor Lupu Balș, soția banului Grigorie Brâncoveanu².

Iordache R. Slătineanu era nepotul caimacamului Constantin Crețulescu. Sora sa Stanca a fost prima soție a lui Bărbuceanu Văcărescu³.

Dumitrașcu Racoviță (1781—1835) era fiul lui Dumitrachi Racoviță și al Smarandei I. Rosetti. Căsătorit întâi cu Maria Scarlat Ghica, apoi cu Sevastia N. Filipescu, era fratele Despei, soția lui Iordache Slătineanu⁴.

Istrate Crețulescu era văr primar cu Constantin caimacamul. El avea soră pe Safta, căsătorită cu Constantin Văcărescu (fratele lui Bărbuceanu), care a fost mama Saftei C. Ipsilanti și deci bunica eteristului⁵.

Safta C. Ipsilanti era soră cu Smaranda, soția lui Mihail Iordache Mano, vel-vornic în divan⁶.

În fine, Scarlat Manolache Grădișteanu, vel-vornic la 1820, era soțul Ruxandei Scarlat Ghica, iar acesta era frate cu banul Grigorie Ghica⁷.

Este astfel dovedit că întreg divanul dela 30 Ianuarie 1821 era alcătuit exclusiv din rudeniile caimacamilor.

Și cum un divan nu se putea da peste cap sub un interegn, de sigur că acest divan fusese compus cu grijă încă înainte de moartea lui Vodă Suțu.

¹ Șt. D. Greceanu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, București. 1913—1916, I 259—340.

² Șt. D. Greceanu, *op. cit.* 410—416.

³ Filitti, *op. cit.*, arborii Slătineanu, Crețulescu și Văcărescu.

⁴ General M. Racoviță-Cehan, *Familia Racoviță-Cehan, genealogie și istoric*, București 1942, II 37—38. Arborele Racovitza din Filitti, *op. cit.* este greșit.

⁵ Filitti, *op. cit.*, arborii Crețulescu, Văcărescu și Ipsilanti.

⁶ *Ibidem* și C. G. Mano, *op. cit.*

⁷ Informație G. D. Florescu. Arborele Grădișteanu redactat de Filitti nu poate fi folosit.

Exista deci un deplin acord între cămăcămie și divan.

O notă din 4 Februarie adresată consulului Rusiei, semnată de 4 ierarhi și nu mai puțin ca 35 boieri, ne permite să cunoaștem compunerea partidului revoluționar român¹.

În fruntea lui găsim pe divaniștii Grigorie Băleanu (cu fiul Manoil), pe Iordache Slătineanu (cu nepotul G. Cantacuzino) și pe Iordache Filipescu, alături de Costache Samurcaș. Văcăreștii erau reprezentați prin vornicul Teodorache-Furtună (nepotul lui Bărbuceanu), Nicolae Cocoșatul (gimerele lui Gr. Băleanu), nepotul acestuia logofătul Iancu și căminarul Pană Băbeanu (cumnat cu Alecu Bărbuceanu Văcărescu). Dintre Filipești mai semnează aga Nicolae (fratele lui Iordache), cumnatul său D. Hrisoscoleo, vărul său căminarul Aleco (Drăjneanu) și căminarul Ioan, vărul lui Vulpe. Ghiculeștii numără singuri 14 semnături printre care recunoaștem pe vornicul Alexandru (Căciulă mare), vornicul Nicolae, aga Mihail, comisul Alexandru (Barbă Roșie, nepotul caimacamului), căminarul Dimitrie (nepot caimacamului), căminarul Costache, căminarul Iancu (fiul beizadelei Grigorie Scarlat Ghica), apoi nepoții din surori ai caimacamului : frații Mihalache și Costache Scarlat Cornescu-Greceanu (și cumnatul acestuia Gr. Obedeianu-Crețeanu), Iordache și Manolache I. Florescu, Ioan Ralet și Aleco Vilară, ba chiar fostul cumnat al caimacamului, hatmanul N. Mavro. De banul C. Crețulescu erau legați logofătul Iancu M. Fălcoianu (prin bunica sa paternă Safta M. Crețulescu) și căminarul Iancu N. Goleșcu (gimerele lui Toma sin banul)². Aproape totalitatea boierilor semnatori fiind înrudiți cu marile neamuri amintite, nota din 4 Februarie ia aspectul unei petiții de familie.

Cămăcămia din 15 Ianuarie 1821 s'a descompletat prin plecarea boierilor caimacami la Brașov, astfel încât la 10 Martie 1821, când Aleco Filipescu-Vulpe este cooptat vistier în locul lui Grigorie Filipescu, nu mai rămăsese niciunul din vechii caimacami, afară de mitropolitul Dionisie. La această dată găsim în cămăcămie pe Iordache Filipescu — fratele lui Grigorie care pleca, — pe Grigorie Băleanu, pe Iordache Slătineanu, pe Constantin Samurcaș, în fine pe cei doi caimacami ai lui Scarlat Calimach, anume Constantin Negri și Ștefanache Vogoridi³.

¹ Aricescu, *Acte*, 62—64.

² Pentru identificarea semnăturilor, cf. G. D. Florescu, *Alaiul* 16—20, și Filitti, *Arhiva*, 125, 127.

³ Virtosu, *T. Vl. Glose*, 75—77.

Este evident că prin aceste schimbări caracterul căimăcămiei nu se modificase. Primii trei din acești caimacami erau înrudiți cu cei vechi. Fiecare din caimacamii plecați lăsase în locul său câte o rudă, iar toți caimacamii noi nu reprezentau decât aceleași interese.

Alexandru Filipescu-Vulpe era nepot de soră lui Bărbuceanu Văcărescu. Prin căsătoria Mariei Radu Văcărescu cu Radu C. Filipescu, el venea unchi de văr primar lui Ipsilanti, căci era văr cu Safta C. Ipsilanti, fiica lui Constantin R. Văcărescu ¹.

Cât despre Constantin Samurcaș, al cărui tată ar putea fi un oarecare Gheorghe originar din Hios, el ținuse pe Zinca Brânceanu, văduva unui Gianoglu, dintr'un neam din care nu cunoaștem decât crâmpoie. Dar fratele său Iancu Samurcaș, biv-vel-postelnic, numit de Scarlat Calimah caimacam al Craiovei, ținea pe Catinca, fiica lui Isac Ivan Ralet, vel-ban la 1818, și al Anastasiei, ai cărei părinți erau Dumitrache Ghica banul și Maria B. Văcărescu. Catinca Samurcaș avea frate pe Constantin Ralet, vel-clucer la 1820 și ispravnic de Mehedinți la 1821, cu care polemiza Tudor; ea era totodată soră cu Anica, soția lui Aleco Vilară, viitorul șef al bejenarilor la Brașov, și cu soția lui Constantin R. Filipescu, frate cu Vulpe și fiu de Văcărească ². Iată-ne deci din nou, prin încuscri, în mijlocul protipendadei româno-grecești.

Puterile căimăcămiei n'au încetat la 4 Februarie 1821, prin numirea lui Scarlat Vodă Calimah ³. Noii caimacami numiți de Domn, sosiți la București la 23 Februarie, n'au luat în mâni frânele puterii. Eterști amândoi, evitând să ia asupra-și sarcina guvernării Munteniei, au preferat să se alăture caimacamilor de până atunci, împărțind răspunderea cu ei.

Primul delegat al lui Scarlat Vodă Calimah, Constantin Negri, era fiul lui Teodor, caimacam al Craiovei la 1777—1778, și al Sultanei Rizo-Nerulò, sora lui Iacovachi. Fratele său, Ioan Negri, ținea pe Ecaterina Al. Mano, sora Zafirei măritată Iacovachi Rizo-Nerulò; al doilea frate, Alexandru Negri, care va fugi în Rusia după prăbușirea Eteriei, era căsătorit cu Elena C. Ipsilanti, sora eteristului; al treilea frate, Gheorghe Negri, a ținut pe Maria C. Draco Suțu; în fine, caimacamul Constantin

¹ Filitti, *Arhiva*, arborii Filipescu, Văcărescu și Ipsilanti.

² Filitti, *Excurs*, 287—289, 291 și rectificări de G. D. Florescu.

³ Aricescu, *Acte*, 64—65.

era însurat cu Eufrosina, fiica lui Nicolae Vodă Mavrogheni, ucis la 1790, și a Mariei D. Scanavi. Erau atâtea motive pentru decapitarea caimacamului eterist la 1822¹.

Bulgar grecizat, nepot al mitropolitului Sofronie (Staico) al Vraței (1739—1815) prin fiul acestuia Ioan Bogoriti, Ștefanache Vogoridi se născuse la Constantinopol pe la 1777, venise în Moldova cu Scarlat Calimah la 1812 și ajunsese vel-hatman, apoi caimacam la 1821. Ridicarea lui neașteptată se datora căsătoriei sale, pe la 1813, cu Ralu sau Ana Scanavi, probabil vară primară cu Doamna lui Vodă Calimah. Astfel se încuscrise cu familiile fanariote Suțu, Mavrogheni, Caragea, Hangerli și Mano. Dar numai prietenia Sultanului l-a scăpat de soarta colegului său. El va ajunge mai târziu prinț de Samos și socru al lui Mihai Vodă Sturza².

La 17 Martie, după dezavuarea Eteriei de către Țar, Pini pleacă la Brașov, împreună cu Grigorie și Iordache Filipescu, C. Samurcaș, vornicul Alecu Ghica și hatmanul Mavro. Grijă Bucureștilor rămâne în seama Mitropolitului, a episcopului Ilarion și a boierilor Gr. Băleanu spătar, Mihalache Mano vornic, Iordache Slătineanu logofăt al Țării de Sus, Scarlat Grădișteanu nazâr al Casei lefilor și epistat al Agiei, Al. Filipescu-Vulpe vistier, Nicolae Golescu vornic, Fotache Știrbei logofăt, Al. Nenciulescu vornic³. Este vechiul divan completat prin trei figuri noi: Nicolae Golescu, Fotache Știrbei și Al. Nenciulescu.

Cine erau aceștia?

1. Vel vornicul Nicolae R. Golescu-Știrbei, zis Deli Aga, căsătorit cu o nepoată de soră a banului Grigorie Ghica, era frate cu Iordache și Dinicu Golescu, prietenul lui Tudor, precum și cu Ana, soția vel-logofătului Mihalache D. Racoviță, cel din urmă fiind cumnatul lui Iordache Slătineanu⁴. Dinicu Golescu ținea pe Zinca Al. Farfară, care zicea mai târziu că e neam de panduroaică⁵.

2. Vel-logofătul Fotache Știrbei, fiul lui Badea Știrbei-Drăgănescu și al Luxandrei, ținea pe Ralița Ghica⁶.

¹ C. G. Mano, *op. cit.*; Filitti, *Arhiva*, arborii Ipsilanti și Suțu; completări G. D. Florescu.

² Filitti, *Notice sur les Vogoridi*, în *Revue historique du Sud-Est européen*, IV 1927, nr. 10—12, p. 314—320.

³ I. Dârzeanu, *op. cit.* 57—58.

⁴ Racoviță, *op. cit.*, II arbore nr. 4 și p. 84—85.

⁵ Informație G. D. Florescu.

⁶ Iorga, *Inscripții*, III 349.

3. Vel-vornicul Alexandru Nenciulescu era fiul bulgarului Constantin Nenciu, omul de casă al Văcăreștilor. Ginerele său, Nicolae Gr. Suțu, era frate cu Mihai Vodă al Moldovei ¹.

La 18 Martie, când Tudor ajunsese la Ciorogârla domnească, 12 mari boieri cer intervenția Rusiei printr'o jalbă adresată Țarului ². Printre ei, șapte divaniști: Gr. Băleanu, M. Mano, Sc. Grădișteanu, Al. Nenciulescu, F. Știrbei, Al. Filipescu-Vulpe și Istrate Crețulescu — vechi în divan, dar sărit de Dârzeanu, — pe lângă boierii Grigorie Ralea, N. Filipescu, N. Văcărescu Cocoșatul, Iordache Florescu și Al. Vilară ³.

În fine, o notă adresată agenției austriace la 28 Martie ne permite să controlăm compunerea divanului ⁴. Din această notă rezultă că atât Istrate Crețulescu, cât și Grigorie Ralea făceau efectiv parte din divan. Ultimul era un grec din Țarigrad, ajuns vel-vornic la 1819. Luase în a doua căsătorie pe Safta T. Crețulescu, al cărei bunic patern Constantin era frate cu Istrate Crețulescu și cu Safta C. Văcărescu, astfel încât soția lui Ralea venea vară a doua cu Al. Ipsilanti ⁵.

După cum se vede, prin plecarea treptată a boierilor și completarea divanului între 30 Ianuarie și 18 Martie, fizionomia acestuia nu s'a schimbat în liniile sale esențiale. Cooptările au continuat să se facă pe bază de rudenie, dintre rândurile afiliate Eteriei. Noile elemente făceau parte din același mediu social, aveau același sânge amestecat și aceleași aspirații, gravitând în jurul familiei Ipsilanti-Văcărescu.

Când Tudor intră în București la 21 Martie, el se găsește în fața unui divan organizat. Slugerul nu-l dizolvă, nici nu-l modifică: negociază până la 23, când în schimbul „cărții de adevărire” recunoaște „vremelnica stăpânire a țării” ⁶. Afirmția lui Aricescu, după care Tudor ar fi înlocuit pe boierii fugiți cu boieri patrioți, este de domeniul fanteziei ⁷.

Părerea că boierii ar fi părăsit în bloc pe Tudor dela început pare să-și afle astăzi un punct de reazim în lista publicată de

¹ Comunicare G. D. Florescu.

² Aricescu, *Acte*, 126—128.

³ Numai cinci dintre ei semnaseră nota din 4 Februarie către Pini: Gr Băleanu, N. Filipescu, N. Văcărescu, Iord. Florescu și Al. Vilară.

⁴ Aricescu, *Istoria*, 193, n. 1.

⁵ Relație G. D. Florescu.

⁶ Vîrtosu, *T. Vl. Glose*, 11—19, 79—83.

⁷ Aricescu, *Istoria*, 193.

D-1 Vîrtosu¹. Dar această listă nu poate pune în cumpănă manifestația de solidaritate națională a cărții de adeverire, iscălită de 3 ierarhi și 53 boieri². Lista celor 52 bejenari dela Brașov este redactată în 1822, după urgia Turcilor³; ea cuprinde pe aceiași 3 ierarhi, cât și 12 boieri semnatori ai cărții de adeverire, ceea ce înseamnă că la 23 Martie bejenarii din Brașov nu puteau fi mai mulți decât 37, față de 53 boieri tudoriști la București.

Am identificat peste două treimi din semnatorii cărții de adeverire, găsind în fruntea ei iscăliturile a 15 boieri mari, între cari Nicolae Cocoșatul, pretinsul dușman al lui Tudor⁴. Urmează Dim. Filipescu, — inexistent pe atunci — de sigur o eroare de transcriere a pronumelui. Filip Leș era vel-clucer; C. Crețulescu va fi bătrânul vel-ban; Iordache Știrbei era vel-stolnic; Ștefan Bujoreanu vel-căminar; Iancu M. Fălcoianu vel-logofăt; Mihai vel-pitar; Preda Seulescu vel-sluger; George Lehliu sluger din 1816; Ioan Jianu șetrar din 1815 (Iancu haiducul); Alexandru (Carabulea) vel-serdar; C. Borănescu vel-stolnic; Constantin (Colceag) vel-sluger; Ioan (Ianache Stănescu) vel-stolnic; C. Andronescu vel-medelnicer; Teodosie vel-sluger; George (Iordache) Tufeanu vel-stolnic; Matei Grecianu vel-medelnicer⁵. În succesiunea semnăturilor se observă amestecul celor trei clase de boieri, ceea ce constituie cea mai categorică dovadă a consensului general de a sprijini mișcarea de emancipare a lui Tudor.

Fiindcă își respecta partenerii și jurământul, șederea slugerului la București n'a determinat vre-o schimbare în structura vremelnice stăpâniri. Aceasta nu l-a împiedicat s'o bruf-tuiască atunci când ea și-a uitat de duhul „cărții de adeverire”.

Dar ce voiau boierii veliți, cari „l-au ridicat” pe Tudor, cum mărturisea lui Ipsilanti la Colentina⁶? Intr'un arzmahzar trimis Porții în 1818 după fuga lui Caragea, ei se plâneau de urgia regimului fanariot, cerând paza *privileghiurilor* garantate de hătișerifuri, deci autocărmuirea, și asigurarea vieții liniștite a preoților, a neamului boierilor *pământeni* și a obștii „supușilor

¹ Vîrtosu, *op. cit.* 149—151.

² Aricescu, *Acte*, 132—133.

³ În orice caz, lista este posterioară datei de 2 Noembrie 1821, menționată în acel document.

⁴ Lipsesc dintre semnatori Brâncovenii, Ghiculeștii și Racovișteștii.

⁵ Pentru indentificări, v. G. D. Florescu, *Alaiul*, 13—23.

⁶ C. Izvoranu, *op. cit.*, 362.

raiele ale *chelerului* împărătesc”¹. În 1821 aveau să-și exprime dorințele și mai clar prin pana lui Brâncoveanu și Vilară². La rândul său, înfocatul eterist din Iași Teodor Negri simțise încă din 1819 că ierarhii și boierii pământeni voiau să ia locul fanarioților³.

Tudor a fost la un gând cu boierii făgăduiți, a vibrat de aceleași convingeri, a folosit chiar expresii din jalba dela 1818. Dar fără acel glas de tunet, fără dinamismul și sângele său, n’ar fi existat domniile pămâtenene, nici România modernă.

II

Dela aserțiunea lui I. Dârzeanu, reprodusă de C. Aricescu, după care redactarea scrisorilor și proclamațiilor lui Tudor s’ar fi datorat episcopului Ilarion Gheorghiadis al Argeșului sau grămăticilor din jurul slugerului⁴, s’a ajuns la afirmația gratuită că îndrumătorii săi i-ar fi organizat încă dela București o cancelarie, menită să pună frâu impulsurilor acestui temperament violent, pătimaș și inexpert în arta diplomației! Dar, pe de o parte, D-l Emil Vîrtosu subliniase după Iorga⁵ impresia de unitate sufletească și stilistică a actelor emanate dela Tudor⁶, pe de altă parte am arătat cu alt prilej că slugerul și-a alcătuit secretariatul treptat, iar nu dintr’odată, începând la Târgu-Jiu la 21 Ianuarie 1821 și sfârșind la București⁷.

Când D-l Vîrtosu a publicat în 1936 după ciorne autografe inedite, — deși fără indicația depozitului⁸ — atât proclamația dela Padeș din 23 Ianuarie, cât și arzmahzarul trimis Porții din acelaș loc înainte de 28 Ianuarie⁹, s’a putut constata că textele

¹ Aricescu, *Acte*, 10—12.

² *Ibidem*, 187—205; Vîrtosu, 1821, p. 117—141.

³ Gervinus, *Insurrection et régénération de la Grèce*, Paris 1863, I, 87—88. Cf. Iacovaky Rizo Néroulos, *op. cit.*, 280.

⁴ C. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române dela 1821*, Craiova 1874, p. 98 n. 1.

⁵ N. Iorga, *Scrisori inedite ale lui Tudor Vladimirescu din anii 1814—1815 cu 5 scrisori de 14 pagini facsimilate*.

⁶ Emil Vîrtosu, *Tudor Vladimirescu, glose*, 29—30; de acelaș, *Tudor Vladimirescu, pagini de revoltă*, 29.

⁷ M. Romanescu, *Petrache Poenaru și neamurile sale*, 2.—Aceasta nu contrazice afirmația lui Kreuchely din 20 Februarie, cf. *Hurmuzaki* X, 109.

⁸ Vîrtosu, *op. cit.*, 33—34 și 35—37.

⁹ M. Romanescu, *op. cit.*, I n. 3, unde am dat itinerarul lui Tudor.

tipărite anterior după aceste acte de către I. Dârzeanu, Mihail Cioranu, C. Aricescu, etc. cuprindeau omisiuni, contrasensuri și greșeli ¹. N'am înțeles însă niciodată dece documente de asemenea importanță n'au fost reproduse în facsimil. Dar iată că taina se desleagă.

În arhiva Macedonski, sub Nr. 3318, există un document pe hârtie *vergé* subțire și gălbuie, având patru pagini de formatul foilor de zestre și al dieților : 18 cm. lățime și 48 lungime. Este un autograf românesc, scris cu litere slavone și cu cerneală neagră apoasă. Oricine s'a familiarizat cu scrisul caracteristic al lui Tudor, astfel cum rezultă din facsimilele publicate de Aricescu, Iorga și Vîrtosu ², recunoaște îndată în documentul nostru grafia slugerului. Pe prima și jumătate din a doua pagină a acestui document, — pe care îl dăm pentru prima oară în facsimil în mărime naturală — citim arzmahzarul către Poartă. Urmează, cu acelaș scris, pe jumătatea de jos a paginei a doua, cât și pe primul sfert din pagina a treia proclamația dela Padeș. În fine, tot pe pagina a treia găsim două adaose la zisul arzmahzar, scrise de aceeaș mână, dar cu o pană mai subțire : primul trebuie intercalat la rândul 10 de jos în sus al paginei a doua, îndată după cruce, iar al doilea la rândul 5 al paginei a treia, după ștersătură ³.

Din examinarea acestui document tragem mai multe concluzii. În primul rând se adeverește că nu Ilarion sau grămăticii de cancelarie redactau actele importante ale lui Tudor, ci el însuși, scriind singur prima ciornă ; pe urmă grămăticii le multiplicau copiindu-le cu mâna. Am ajuns la această încheiere după ce am înlăturat ipoteza neverosimilă că Tudor ar fi scris sub dic-

¹ Pentru Dârzeanu și Cioranu, v. Iorga, *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, 6—10, 234—240 ; C. Aricescu, *Acte*, 27—28, 32—34.

² C. Aricescu, *Istoria revoluțiunii*, facsimilul scrisorii din 1 Martie 1811 ; N. Iorga, *Scrisori inedite* ; Emil Vîrtosu, *op. cit.* 28 ; de acelaș, *Mărturii noi din viața lui Tudor Vladimirescu*, planșele VI—IX ; de acelaș, *T. Vl. glose*, 29—38 și facsimilul VI 3.

³ Tudor spune : „silită au fost (țara) din multă dăznădăjduire” spre a completa în adaos : „întăi de a să scula împotriva aceștii răutăți” ; cf. E. Vîrtosu, *Tudor Vladimirescu, pagini de revoltă*, p. 36, paragraful 2.

⁴ Aci Tudor scrisese întâi : „Nu vă leneviți ci siliți-vă să ajungeți că ne ajunge fraților, etc.”, apoi observând repetarea verbului „ajunge”, a șters cuvintele ce am subliniat și a scris în locul lor : „de veniți în grabă cu toții”, etc. ; cf. E. Vîrtosu, *op. cit.* 34 paragraful 5.

tatul lui Ilarion. În al doilea rând, acest „impulsiv” avea o redacție lentă, ștergea în timpul scrisului, apoi continua, ștergea din nou ce i se părea nepotrivit, în sfârșit își recitea textul și-l completa, nu în aceeași zi, ci mai târziu, ceea ce reiese din scrisul mai fin al celor două adaose de pe pagina a treia a documentului. În al treilea rând, din succesiunea pe aceeași coală a celor două documente capitale pentru caracterul revoluției din 1821 rezultă că Tudor s'a gândit întâi să-și justifice mișcarea în ochii Turcilor și apoi să lămurească poporul asupra scopului urmărit. În sfârșit, amândouă actele trebuie să fi fost redactate de Tudor în același timp, cu prilejul șederii la București între Noembrie 1820¹ și 18 Ianuarie 1821, fiindcă între ultima dată și 23 Ianuarie, când dă proclamația dela Padeș, Tudor a străbătut țara ca un fulger, aproape fără să doarmă, uluind pe toată lumea prin iuțeala tacticii sale. Ar fi greu de admis că asemenea acte să fi fost așternute pe hârtie în timpul popasului dela Padeș, adică între 23 și 27 Ianuarie, în așteptarea străngerii pandurilor, — deși Dumitru Gârbea, vechilul slugerului la vătășia plaiului Cloșani, însărcinat cu adunarea lor, a fost el însuși surprins, ca și sameșul Vasile Moangă la Târgu-Jiu. După toate probabilitățile, amândouă actele studiate au fost așadar compuse la București înainte de 18 Ianuarie, poate cu sfatul prietenului francmason și eterist Ilarion.

Confruntând originalul din arhiva Macedonski cu transcrierile D-lui Vîrtosu², se constată că textele coincid, cu deosebiri infime, ceea ce ne scutește de grija unei noi tipăriri, dar nu și de reproducerea în facsimil pentru edificarea publicului.

Punctuația uneori nesigură, alteori turburătoare a sensului frazei și deci a cugetării autorului, dar mai cu seamă modernizarea ortografiei în textele tipărite, nu contribuie la punerea în valoare a actelor noastre.

În arzmahzar Tudor scrie oltenește: *atotșitoriuil, cătră, deșărtat; făr de, noaă, Dumnezău, bajucuritoriuil, dăznădăjdure, lacrămi, zioa, întrebuițând pluralul feminin mincinoasă, nesățioasă, scrisă, și subjonctivul să cerceteză, să păstrează, cari sînt atâtea dovezi de redactare personală suprimate în transcrierea D-lui Vîrtosu.*

¹ Naum Râmnicăneanu, *Scrisoarea unui Moldovean către un Muntean și răspunsul Munteanului sau Frățiască îmbrăçoșare, în Biserica ortodoxă română*, XIII, 337.

² E. Vîrtosu, *op. cit.* 35—37 și 33—34.

În originalul proclamației dela Padeș din arhiva Macedonski, pasajul final sună : „Că ne ajunge fraților atâta vreme de când lacrimile *dupe obrazăle noastre* ¹ nu sau mai uscat. Și iar să știți că niminea dintre *noi* ² nu este slobod în vremea aceștii adunări obștii folositoare ca să să atingă măcar de un grăunț de binele sau de casa vreunui neguțatori orașan sau țăran sau de al vreunui lăcuiitori de cât numai binele și averile cele rău agonisite ale tiranilor boieri să să jărtfească însă *al* cărora nu vor urma ³ *vaă* ⁴ precum sănt făgăduiți *ci* al acelora să să ia... ⁵ pentru *folos* de obște ⁶”.

Și în proclamația dela Padeș găsim — afară de greșeli de sintaxă — obișnuitele oltenisme ale lui Tudor : *celelante*, *îți iasă* înainte, *bălaurii*, *Dumnezău*, *noadă*, *de greabi* (degrabă), *niminea*, *aceștii* (acestei), *obrazăle*, *grăunț*, *vaă*, fără a vorbi de singularul masculin *neguțatori*, *lăcuiitori* — atâtea particularități savuroase ce au dispărut la tipar.

Cui se adresa însă această proclamație ?

Firește țăranilor, dar nu tuturor. Spre deosebire de 1907, care a fost o răscoală de clăcași, răscoala lui Tudor a fost una de moșneni. Este motivul pentru care în 1821 cele mai multe jafuri la țară au fost înfăptuite de clăcașii rămași acasă, cari turbau de mânie că nu puteau urma pe sluger ⁷.

Pe de altă parte, în scrisoarea mult discutată din 28 Februarie 1821 către Samurcaș, Tudor spune că pe Hagi Prodan „îl scăpară bechierii” ⁸. *Bechier* înseamnă pe oltenește *holtei*, fie neînsurat, fie văduv. Numai bechierii puteau face parte din „adunarea norodului”, încât starea lor civilă ajunsese sinonim cu ocupația de pandur.

¹ Cuvintele subliniate lipsesc la D-l Vîrtosu, dar sînt la I. Dârzeanu ed. Iorga, p. 7, și schimbate la Cioranu, ed. Iorga, p. 235.

² Așa transcrie și Dârzeanu, ed. Iorga, p. 7, pe când D-l Vîrtosu scrie „voi”, *op. cit.* 34.

³ Din cauza unei rupturi, nu se poate citi decât *ur* (ma).

⁴ La fel Dârzeanu, ed. Iorga, 7. — Vîrtosu, *op. cit.* 34, transcrie „nouă”.

⁵ Restul rîndului șters, ca și începutul rîndului următor.

⁶ Comparați cu textul publicat de Vîrtosu, *op. cit.* 34, ultimele două paragrafe.

⁷ Exemple multiple la N. Iorga, *Sitația agrară, economică și socială a Olteniei în politica lui Tudor Vladimirescu*, București, 1915.

⁸ E. Vîrtosu, *op. cit.* 44. — Iorga, *Noi scrisori ale lui Tudor Vladimirescu*, în „Revista Istorică”, XIX nr. 4—6, p. 162, transcrie greșit — după Dr. P. S a m a r i a n — „boierii” în loc de „bechierii”.

Tudor se adresa totodată „boerilor făgăduiți”, dela care aștepta cel puțin să se pună „în slujba adunării”. La 2 Martie, când se abate din drumul Slatinei la Bănăști ca să scape neamurile lui Petrache Poenaru de urgia arnăuților, Iordache Otetelișanu îi propune să-l urmeze.

„Cu mine nu puteți merge — răspunde slugerul — că eu sînt cu oastea; și dv. ‘aveți familii’”¹. Ochiește însă pe orfanii Poenari: Gheorghe devine pandur, iar Petrache grămatic, înainte să ajungă ctitor al școlii românești².

Mulți boerinași bechieri, căzuți în sărăcie, au îngroșat astfel rândurile oștirii lui Tudor, majoritatea căpitanilor săi fiind recrutați din același mediu.

III

Tot în arhiva Macedonski am găsit alt document, care conține mărturii prețioase pentru cunoașterea legăturilor dintre principalii actori dela 1821, cât și a împrejurărilor morții lui Tudor. Este vorba de o traducere manuscrisă din românește în limba rusă, pe 14 pagini in folio, a deciziei dată la 24 Aprilie 1828 de Tribunalul civil regional al Basarabiei în procesul celor 2.500 galbeni revendicați de porucicul în rezervă Dimitrie Macedonski dela serdăreasa Stana Olimpiotis³. Decizia este dată de un complet prezidat de consilierul de Stat Stamo⁴ și alcătuit din consilierii Satovski⁵, Leonard⁶, Kazimir⁷ și Emandi⁸ ca locțiitor al secretarului Pălăduță⁹. Din considerentele tribuna-

¹ V. Memoriul lui Iordache Otetelișanu la Aricescu, *Acte*, 84.

² M. Romanescu, *op. cit.*, 2.

³ Arhiva Macedonski, Nr. 3439, cu regest românesc de G. Bezviconi. — Privitor la acest proces, Pavel Macedonski scria din Chișinău la 12 Martie 1827 fratelui său Dimitrie la Hotin, cf. nr. 3449 din aceeași arhivă.

⁴ Macedoneanul Apostolache I. Stamo, consilier de curte la colegiul de Stat dela 1814; v. G. Bezviconi, *Boierimea Moldovei*, I 176.

⁵ Nu poate fi asesorul colegial Hristofor Satovski; Bezviconi, *op. cit.*, II 63.

⁶ Alexandru P. Leonard, consilier titular, eterist (1791—1830), *Ibidem* I 91, II 129.

⁷ Probabil Panait Gr. Kazimir, consilier colegial dela 1818, deși ar putea fi și fiul său Grigore, consilier titular, sau fratele său Gheorghe, de asemenea consilier titular, *Ibidem*, 79—80, II 45—46.

⁸ Ioniță Emandi sau Iamandi, consilier titular, apoi asesor colegial dela 1818, *Ibidem* I 67, 75, 251—252, II 42.

⁹ Zaharia Pălăduță, secretar colegial, *Ibidem* II, 200.

lului reiese că procesul începuse la 1826 în fața judecătoriei județene din Hotin, unde Macedonski își întemeiasă pretențiile pe următoarele acte :

a) un zapis al lui Iordache Olimpiotul din 16 Februarie 1821 către Macedonski, scris de mâna lui Tudor Vladimirescu, care semnează ca martor ¹;

b) o scrisoare din 5 Iunie 1821 a lui Iordache către soția sa Stana, rugând-o ca îndată după primire să achite lui Macedonski suma datorată de 2.500 taleri austriaci cu dobinzile cuvenite și să ia dela el zapisul din 16 Februarie ²;

c) o scrisoare din 6 Iunie 1821 a lui Iordache către Macedonski ³, în care, răspunzând învinuirilor ce acesta îi aducea, jură pe Dumnezeu că *banii luați dela Tudor* ⁴ *i-a dat Stanei spre păstrare*; cât despre ce-i scria Macedonski, anume că el Olimpiotul *l-ar fi înșelat*, să nu creadă zvonurilor, întrucât el se socotește dator să-i răspundă bănii, deși deocamdată nu-i are în numerar.

Stana se apără afirmând că iscăliturile de pe cele trei acte înfățișate nu sînt scrise de mâna soțului ei; chiar dacă Olimpiotul ar fi dat vre-un zapis, ea nu se consideră datoare să-l achite, de oarece moșia ce are i-a venit dela primul ei soț, haiducul Velko ⁵.

În fața tribunalului din Chișinău, Macedonski aduce atunci alte mărturii, luate de autoritățile din Hotin :

1. Iani Olimpiotis, nepotul lui Iordache, declară sub prestare de jurământ că zapisul și cele două scrisori contestate sînt într'adevăr semnate de unchiul său.

2. Voevodul sârb Hagi Prodan știe numai că Iordache datora lui Macedonski 2.500 taleri, pe temeiul zapisului amintit ⁶.

¹ La 16 Februarie 1821 Tudor era la Țanțăreni.

² Scrisă probabil din Râmnicul Vâlci. În acelaș sens, v. o scrisoare dela Iordache din 25 Mai 1821, în *Revista istorică*, II 347—350. —

³ La 6 Iunie 1821 Iordache sosise la Drăgășani, pe când Macedonski și Hagi Prodan rămăseseră la Râmnic.

⁴ În preajma morții — adăogăm noi — spre a evita confuziile.

⁵ Se știe că Stana fusese măritată întâi cu haiducul Velko Petrovici din Craina. Cred că Stana era din Zajčar. În cântecele populare îi spune „Dilber Stana”, cf. Ginglea și Vâlsan, *Dela românii din Serbia*; N. Plopșor, *Amintiri*.

⁶ Declarație fără jurământ din 27 Septembrie 1826.

3. Asesorul colegial Ștefan Jivkovici confirmă autenticitatea zapisului, spunând că toată averea Stanei vine dela Olimpiotis.

4. La fel Mihail Bairactarul¹, adică stegarul, care arată cu jurământ că din tinerețe a fost nedespărțit de Iordache până ce acesta și-a dat duhul²; că Stana, când s'a căsătorit cu Olimpiotul, n'avea altă avere decât o salbă de galbeni la gât, pe care a pierdut-o în vremea fugii dela Turci; că în Februarie 1821 Olimpiotul împreună cu el, Bairactarul, au călătorit la Macedonski și Vladimirescu, aflați pe atunci la Țânțăreni³, iar la înapoierea lor la Craiova s'a împrăștiat îndată zvonul că Iordache n'adus bani, dar cât, el nu știe; în fine „la 20 Mai din acelaș an 1821⁴ din porunca lui Olimpiotis a luat el Bairactarul sacii plini de bani găsiți la Vladimirescu”, pe cari i-a dat soției lui Iordache, Stana, care se afla atunci în târgul Câmpulung.

La cererea Stanei, judecătoria din Hotin cercetase samavolnic casa „răposatului” Hagi Prodan⁵, găsind acolo un zapis al lui Iordache, pe care în chip abuziv l-a declarat fals, ca și zapisul lui Macedonski, judecătoria fiind fățiș părtinitoare Stanei⁶. Niciunul din martorii Stanei n'a tăgăduit însă zapisul lui Macedonski. Ianko Popovici a afirmat că ar fi auzit dela Hagi Prodan că pretenția lui Macedonski nu este dreaptă, că Prodan ar fi renunțat la mărturia sa și că Miloș Saranovici, mijlocitorul sau mai de grabă împăciuitorul dintre Stana și Macedonski, ar fi spus că acesta s'ar mulțumi cu 100 galbeni pentru cheltuieli ca să n'o mai turbure pe Stana. Dar voevodul sârb Miloș Saranovici a declarat că numai dela Ianko Popovici a auzit de spusele lui Hagi Prodan, iar Constantin Anastasiu nici atât n'a spus.

Spre a-și sprijini cererea, Macedonski a mai înfățișat alte două scrisori ale lui Iordache, din care una găsită la Petre Glavce⁷,

¹ La 21 Februarie 1821 „Mihale bairactar dumnealui sărdar Iordache” dădea lui Const. Samurcaș chitanță de 750 lei pentru tainul a 200 neferi ai lui Iordache dela 21 Februarie la 7 Martie, cf. E. Virtosu, 1821, *date și fapte noi*, 34; tot acolo pecetea și semnătura lui, pl. 12.

² Mănăstirea Secu, 23 Septembrie 1821.

³ La 16 Februarie 1821.

⁴ Recte 21 Mai.

⁵ Bănuim că Hagi Prodan murise în Octombrie 1826.

⁶ La 12 Martie 1827, Pavel Macedonski scria că Atanasie Hamba, fost administrator al moșiei lui Teodor I. Nedoba, consilier de Stat, a fost pus la cale de Stana să-i înfățișeze socoteli false și să semneze pe Iordache Olimpiotul; v. arhiva Macedonski, nr. 3449.

⁷ Bulgar românizat, v. Bezviconi, *op. cit.* I 59, II 39, 112.

precum și două zapise date lui Pavel Macedonski de scriitorul acelui zăpis¹, Tudor Vladimirescu, care *arată acelaș scris*².

Infirmand hotărîrea judecătorei din Hotin ca nedreaptă și potrivnică legilor, tribunalul din Chișinău apreciază că însăși Stana a recunoscut în oarecare măsură dreptatea declarațiilor lui Hagi Prodan, iar Jivkovici, deși Stana i-a rămas datoare 150 taleri pentru că *a adus-o cu bine din Câmpulung*, totuși încă din vremea aceea a dat banii uitării și nu-i păstrează nici o dușmănie³. Considerând deci aceste mărturii drept valabile, Tribunalul osândește pe Stana Olimpiotis la 2.500 galbeni cu dobinzi de 10% dela 16 Februarie 1821 până la data achitării, poruncind judecătorei din Hotin să poprească până atunci toată averea pârâtei⁴.

Acest epilog pur material al tragediei din 1821 reînviază împrejurări istorice și patimi omenesti, astăzi insuficient lămurite. Nu e bizar mai întâi să întâlnim la Hotin atâtea figuri importante de neamuri străine între ele? Dimitrie Macedonski, care primea fonduri dela Barbu Văcărescu prin Tudor la 2 Februarie 1821, a mijlocit cu bani la 16 Februarie învoiala dela Țanțăreni dintre Tudor și Iordache, lucru mărturisit și de Hagi Prodan și de Mihail Bairactarul. Cinci ani în urmă, Macedonski reclamă acești bani prin justiție dela Stana Olimpiotis. El nu revendică însă „bani luați dela Teodor”, despre care Iordache spune în scrisoarea din 6 Iunie 1821 că „i-a dat Stanei spre păstrare” și pentru care Macedonski acuza pe Iordache de înșelăciune. Depunerea acestei scrisori la dosarul procesului are drept scop numai confruntarea scrisului lui Iordache, tăgăduit de Stana.

Când însă martorii, chemați de poliția din Hotin să jure ceea ce știu, sînt puși în fața dovezilor scrise dela dosar, Mihail Bairactarul disjunge în declarația sa chestia împrumutului dela 16 Februarie de jaful săvârșit de Iordache la Golești la 21 Mai

¹ Zăpisul de 2.500 taleri din 16 Februarie 1821, dat de Iordache lui Macedonski.

² Probabil zăpisele din 26 August 1820 și 13 Ianuarie 1821, în valoare de 1.903 și 20.000 taleri, cf. E. Vîrtosu, *Tudor Vladimirescu, glose*, 69—70.

³ Neamul lui Petar Vlahul Jivkovici era din Zajčar.

⁴ La 15 Octombrie 1829 guvernatorul civil al Basarabiei A. Sorokunski eliberează porucicului în rezervă D. Macedonski un pașaport cu drept de întoarcere, ca să meargă la București spre a primi moștenire o moșie, cf. Arhiva Macedonski, Nr. 3450. Cum nu i se cunoaște lui D. Macedonski nici o moșie moștenită în Țara Românească, ne întrebăm dacă nu este vorba de moșia Stanei.

1821, dându-ne detalii necunoscute până acum, ce trebuiesc coroborate cu scrisoarea din 6 Iunie a lui Iordache către Macedonski și cu rolul lui Ștefan Jivkovici în aventura Stanei.

Părăsind Cotrocenii la 15 Mai 1821, Tudor ia cu sine tezaurul oștirii¹. Fie din porunca lui Ipsilanti, fie din proprie inițiativă, Iordache îl pândește la Golești și-l pradă. Spre deosebire de anumiți autori, după cari Caravia ar fi chinuit pe Tudor găsind în căptușeala dolmanului său aur și nestemate în valoare de cinci mii de galbeni², Aricescu a înregistrat spusele lui Ioniță Columbeanu, anume că, în clipa prinderii lui Tudor, armăuții i-ar fi luat, din porunca lui Iordache, o perechie de desagi cu bani și un geamantan cu haine și hârtii³. Iată însă că Mihail Bairactarul, care a fost umbra lui Iordache, declară sub prestare de jurământ, câțiva ani după ce amândoi rivalii dela Golești erau morți, că el a ridicat sacii plini de bani găsiți la Vladimirescu și că i-a dus Stanei la Câmpulung. Olimpiotul însuși vorbește la 6 Iunie de banii luați dela Tudor și dați în păstrare Stanei. Dacă pretextul uciderii slugerului va fi fost asprimea lui sau sperjurul față de eterie, mărturiile procesului din 1826—1828 nu permit oare bănuiala că mobilul a fost jaful? Oricum, ele dovedesc că a fost urmarea ei imediată. În legătură cu aceasta, ni se pare semnificativă informația din notele lui Constantin Herescu, aghiotantul lui Ipsilanti, după care Tudor a fost ciopârțit de Caravia în marginea Târgoviștei, înaintea intrării în oraș, chiar în căruța în care fusese adus⁴, ceea ce înlătură versiunea tribunalului militar și a osândirii slugerului în urma unui proces în regulă.

Născută în sărăcie, Stana nu este decât o aventurieră avidă, care speculează pe toată lumea, pe Iordache, pe Hagi Prodan și pe Ștefan Jivkovici, fugind cu acesta dela Câmpulung tocmai la Hotin, după ce își cumpără o moșie din averea pandurilor⁵. Această adulteră sperjură trebuie să fi ajuns bogată ca să poată

¹ Registrul poștei arată că încă dela 12 Mai Tudor folosisese 142 cai dela București la Golești și Pitești, probabil pentru calabalic; E. Vîrtosu, 1821, *date și fapte noi*, 99.

² F. G. (Laurençon), *Coup d'oeil sur l'état actuel de la Valachie*, Paris 1835, p. 94; F. C. H. L. Pouqueville, *Histoire de la régénération de la Grèce*, Bruxelles 1825, vol. II 353—354; Dârzanu, ed. Iorga, 85.

³ C. Aricescu, *Istoria*, 248—249, 255 n. 3.

⁴ *Ibidem*, XXI n. 3.

⁵ După 25 Mai 1821, v. *Revista Istorică*, II 347—350.

împrumuta Eteria cu 5.500 galbeni printr'un zapis semnat de Ipsilanti, ce-i făgăduia întoarcerea banilor din viitoarea vistierie națională grecească. Cum știrea provine dela Filimon, secretarul lui Ipsilanti, n'avem motive s'o punem la îndoială ¹. Mărinimia Stanei nu s'a putut manifesta însă decât după lovitura dela Golești și înaintea trecerii lui Ipsilanti peste munți, adică între 21 Mai și 29 Iunie 1821 ².

Cât despre Macedonski, ne explicăm acum atitudinea lui după prinderea lui Tudor. Chiar dacă rolul său în răscoala dela Golești nu este încă deplin limpezit, ai impresia că, fiind în curent cu jaful lui Iordache, nu înțelegea să-i acopere fapta decât în schimbul unei despăgubiri. Cum Iordache recunoștea numai datoria dela 16 Februarie contractată la Țânțăreni, Macedonski îl învinuiește de înșelăciune și se retrage cu Hagi Prodan la episcopia Râmnicului ³.

Dela Drăgășani însă, Olimpiotul se scuză că a dat Stanei banii lui Tudor în păstrare, deși se recunoaște dator către Macedonski, fără să spună cât. Totuși, în procesul dela Hotin, Macedonski se ferește să ceară dela Stana o parte din banii pandurimii, poate unde știa că temeiul unei asemenea cereri era ilegal, poate iarăși unde își dădea seama că fără zapis n'avea șanse de câștig. În orice caz, el nu invocă scrisoarea lui Iordache din 6 Iunie 1821 decât ca simplă mărturie grafică.

Răsfoind aceste file stranii, simți un fior în spinare. Fără voie te gândești la condotierii Renașterii italiene.

Dar numai ivind documente din vremea lui Tudor, vom scăpa de amăgirea poveștilor pseudo-contemporane.

MARCEL ROMANESCU

¹ I. Filimon, Δοκίμιον ιστορικόν περί της ελληνικής επανάστασης, Atena, 1859—61, Vol. III 342.

² *Ibidem*, II 191.

³ Chiriac Popescu, la Iorga, *Izvoarele contemporane*, 209—210.

ANEXĂ

TĂLMĂCIRE DIN MOLDOVENEȘTE ¹

Copie după încheierea Tribunalului Civil Regional al Basarabiei, cuprinsă în hotărârea dată în ziua de 24 Aprilie 1828 în acțiunea porucicului în rezervă Dimitrie Machedonschi, contra serdăresei Olimpidis pentru suma de 2.500 galbeni.

S'a hotărât : din datele pricinii se vede că jăluitorul Machedonschi își întemeiază pâra pe zapisul din 16 Februarie 1821 ce l-a fost dat de către soțul numitei Stana, Gheorgachie Olimpidis, scris de mâna unui oarecare Tudor Vladimirescu, care este semnat și ca martor ; și pe două răvașe de asemenea ale lui Gheorgachie Olimpidis, la fel din anul 1821 Iunie 5 și 6, din care în primul răvaș el Olimpidi scrie soției sale Stana pentru ca dânsa, îndată ce-l va prini, să plătească lui Machedonschi banii ce el îi datorează, 2.500 galbeni nemțești cu dobinzile convenite, și să ia dela dânsul zapisul ce i-a dat în acelaș an la 16 Februarie ; iar prin cel de al doilea, răspunzând lui Machedonschi, se jură în numele lui Dumnezeu că banii luați de el dela un oarecare Tudor i-a trimis el acasă la Stana lui spre păstrare ; în ceeace privește faptul că Machedonschi i-a scris, că el Olimpidis l-a înșelat, el Machedonschi, cum îl încredințează Olimpidis, să nu creadă zvonurilor mincinoase, deoarece el nu l-a înșelat, ci se socotește dator a-i da banii datorăți de el, însă că nu-i are cu sine în numerar.

Pârâta Stana se apără împotriva acestei cereri prin aceea că zapisul și cele două răvașe înfățișate de jăluitorul Machedonschi nu sunt semnate de soțul ei și că ele sunt false. Și dacă dânsul ar fi avut un zapis adevărat, chiar și în acest caz dânsa nu s'ar fi socotit datoare să-l plătească, deoarece moșia ce o are este a ei, de vreme ce a căpătat-o dela primul ei soț, haiduc Velko.

¹ Documentul n'a putut fi publicat în limba rusă din motive de ordin tehnic.

Machedonschi tăgăduind această declarație, a înfățișat tribunalului următoarele dovezi :

a) mărturia întărită de jurământ făcută la Poliția orașului Hotin, de către Iani Olimpdis, nepotul lui Gheorgachie Olimpdis, prin care acesta mărturisește că zăpisiul și cele două răvașe au fost semnate într'adevăr de unchiul său, Gheorgachie Olimpdis ;

b) mărturia voevodului sârb Hagi Prodan, dată fără jurământ la Poliția orașului Hotin, întărită la 27 Septembrie 1826, că dânsul, încă din timpul șederii sale în Valahia, știe că Olimpdis dădorează moldovanului 2.500 galbeni potrivit zăpisiului din 16 Februarie 1821 ;

c) mărturia asesorului colegial Stefan Jivkovici dată în urma interogatorului ce i s'a luat de procurorul județului Hotin și de comisarul judecătoriei obștești a aceluiaș județ, prin care se cheazăsuiește că zăpisiul aflat la Machedonschi este adevărat și fără nici o îndoială este semnat într'adevăr de însăși mâna lui Gheorgachie Olimpdis, și că întreaga avere ce se află în mâinile Stanei este a lui Olimpdis și este dobândită de dânsul, iar nu de Stana, deoarece dânsa măritându-se cu dânsul nu avea nimic, care declarație Jivkovici a întărit-o prin jurământ la Judecătoria județului ;

d) la fel, întărită prin dare de jurământ, mărturia lui Mihail Bairactarul în care arată că din tinerețe se afla neîncetat și în toate locurile pe lângă Gheorgachie Olimpdis, până ce dânsul —Olimpdis—și-a sfârșit viața în 1821. Și de aceea are dânsul cunoștiință sigură că atunci când Stana s'a măritat după Gheorgachie Olimpdis, nu avea vre-o altă avere decât numai o salbă de galbeni, pe care o purta la gât și pe care dânsa a pierdut-o pe timpul când a fugit de Turci ; totodată Bairactarul a adăogat că pomenitul Olimpdis, împreună cu dânsul, în Februarie 1821, s'a dus la Machedonschi și Vladimirescu, cari se aflau pe atunci la Țânțăreni, iar după înapoierea la Craiova îndată s'a împrăștiat zvonul că Gheorgachie a adus bani, cât anume el nu știe ; iar după aceasta, la 20 Mai 1821, din porunca lui Olimpdis, a luat el Bairactarul sacii plini de bani găsiți la Vladimirescu, pe care i-a dat soției sale Stanei, care se afla atunci în târgul Câmpulung.

Temeiul pentru care Judecătoria județeană supune judecării și aceste dovezi înfățișate de Machedonschi, se dovedește neîntemeiat, potrivit următoarelor împrejurări și legii :

În'ăi, această Judecătorie dorind a tăgădui mărturia lui Iani Olimpdis, dată la 1 oliția Civilă din Hotin sub luare de jurământ, se întemeiază pe aceeaș mărturie, tot a lui Iani, ce ar fi fost făcută în fața acelei Judecătorii în urma cererii Stanei, însă fără dare de jurământ, cum că dânsul n'ar fi susținut la Poliție că zăpisul ar fi semnat de unchiul său Gheorgachie Olimpdis ; dar în legea lui Armenopol, cartea I, paragraful 6, capitolul 42, s'a legiuit că „acel care mărturisește împotriva cuiva, nu mai are drept să mărturisească a doua oară în folosul aceluia", și oare s'ar putea crede mai mult o mărturie fără dare de jurământ, decât o mărturie făcută sub luare de jurământ, semnată atunci de mâna proprie a lui Iani Olimpdis, că ambele răvașe ale lui Olimpdis înfățișate de Machedonschi sunt într'adevăr semnate de mâna unchiului său Gheorghe Olimpdis ;

În al doilea rând, de oarece jăluitorul Machedonschi, potrivit înțelesului legiuit al dovezilor arătate, a dovedit în fața judecății că dânsul are drepturi, iar pârâta se împotrivese lor ; pentru care pricină dânsa și este datoare a dovedi că zăpisul într'adevăr nu este ai soțului ei și că el nu a împrumutat dela dânsul, potrivit înțelesului legii amintitului Armenopol cartea I, paragraful 2, capitolul 7, unde s'a legiuit că „acel care arată un lucru oarecare trebuie și să dovedească, iar nu acela care se împotrivese" — iar dânsa, în loc să înfățișeze dovezile, a dat la Judecătorie cerere zicând să facă cercetare în casa și în hârtiile răposatului Hagi Prodan, printre care ea nădăjduia să găsească astfel de zăpise care ar putea descoperi drepturile ei ; și Judecătoria județeană, în loc s'o silească potrivit înțelesului legilor să-și găsească singură dovezile ce credea că-i sunt cele mai trebuitoare, a luat asupra-și îndatorirea să le caute pentru dânsa. Dând urmare cererii Stanei, a cercetat casa amintitului Hagi Prodan, și, găsind printre hârtiile sale un zăpis de 40.000 leva, dat și semnat deasemenea de Gheorgachie Olimpdis, l-a socotit fals, ca și cel al lui Machedonschi. Această măsură a Judecătoriei județene este împotriva legii, nedreaptă și dă Tribunalului bănuială deschisă că membrii acelei Judecătorii au lucrat cu părtinire în folosul amintitei Stana, deoarece ar fi fost în drept să cerceteze casa susamintitului Hagi Prodan numai când ar fi avut dovezi sigure cum că în acea casă se ascunde oarecare taină privind otcârmuirea ; iar pe temeiul cererii Stanei, în care dânsa și-a arătat bănuiala că acolo s'ar fi aflat

hârtii în folosul ei, Judecătoria era datoare să poftească pe Stana să și le capete singură sau urma să le ceară pe cale legiuită dela moștenitorii zisului Hagi Prodan, însă fără a-i sili, pentru că de voința lor atârna să le dea sau să nu le dea, precum se spune în legea lui Armenopol, cartea I, paragraful 2, capitolul 18 : „In ceea ce privește prigoana între două părți, a treia numai atunci înfățișează și urmează să facă dovezi, când acestea nu sunt în paguba sa, iar când se întâmplă, atunci se împiedică siluirea”. Dar Judecătoria județeană, precum se vede din dosar, nici n’a întrebat pe acei moștenitori, ci deschizând cu sila lada, a ridicat de acolo tot ce a binevoit, iar după aceasta în chip samavolnic a căutat prilej să strice pâra lui Machedonschi, precum și zăpădăcit de el în amintita casă ;

In al treilea rând, din numărul martorilor pe cari se sprijină Stana și care în urma stăruințelor ei au jurat la Judecătoria județeană, nici unul nu dovedește și nu spune că zăpădăcit pe temeiul căruia Machedonschi cere banii, nu era al lui Olimpdis și că acesta nu ar fi împrumutat dela dânsul, ci arată numai că un oarecare Ianko Popovici ar fi auzit dela Hagi Prodan că pâra lui Machedonschi este nedreaptă și că dânsul, Prodan, s’ar fi lăsat de mărturia ce a dat el însuși, precum și că Miloș Saranovici, fost mijlocitor sau mai de grabă împăciuitorul dintre Stana și Machedonschi, chemat de acesta pentru a-l împăca cu Stana, ar fi vorbit că Machedonschi i-ar fi spus că, dacă dânsa îi va da 100 galbeni pentru cheltueli și o hârtie că acești bani au fost luați de Olimpdis și cheltuiți pentru Eterie, dânsul nu o va turbura. Însă din numărul acestor martori, supuși de Stana jurământului, voevodul sârb Miloș Saranovici, împreună cu un oarecare Constantin Anastasiu, au arătat : primul, Saranovici, că dânsul a auzit numai dela Ianko Popovici că Hagi Prodan s’ar fi lăsat de mărturia ce a dat lui Machedonschi ; dar aceasta dovedește că ei au întrebat pe însuși Hagi Prodan, care le-a răspuns că Ianko Popovici vorbește nedrept și i-a încredințat cu jurământ în fața icoanei că Machedonschi are dreptate ; în ce privește împăcarea, Miloș Saranovici a arătat că, în urma rugăminții sale, Machedonschi i-a spus că, dacă Stana îi va da într’un loc oficial mărturie scrisă că știe că soțul ei a luat dela dânsul acești bani și i-a întrebuintat pentru Eterie, atunci el nu se va atinge de bunurile ei ; deoarece Stana cerea ca o asemenea hârtie să fie scrisă de însuși Machedonschi, iar dânsa

o va semna, atunci dânsul i-a spus lui Saranovici că nu dorește o astfel de împăcare. Să-i dea dânsa lui acum 100 galbeni pentru cheltuelile ce le are deocamdată cu pâra în judecată pentru dobândirea banilor. La fel și Constantin Anastasiu a arătat : că el înainte de vorbirea pentru împăcare, a întrebat pe Machedonschi dacă dorește ca el Anastasiu să-i fie mijlocitor, însă Machedonschi a răspuns că Stana se silește să-l înșele și că el, Anastasiu, ca un om cinstit de toți, să nu se amestece în faptele nevrednice ale Stanei.

In al patrulea rând, Machedonschi, pentru a dovedi mai bine că zăpăsul pe temeiul căruia cere acești bani este adevărat, a înfățișat acestui Tribunal : *A.* două răvașe ale lui Gheorgachie Olimpădis scrise în 1821, dintre care unul a fost găsit de el la un oarecare Petre Glavce, iar altul la Enie Băciu, împreună cu mărturia dată de dânsii sub luare de jurământ la Judecătoria județului Orhei la 30 Noemvrie 1827, în care dânsii mărturisesc că acele răvașe sunt într'adevăr ale lui Gheorgachie Olimpădis. Iar deasemenea că el Olimpădis a luat dela dânsul Machedonschi bani și că semnătura pe acele răvașe este desăvârșit asemănătoare cu semnătura de pe zăpăsul și de pe cele două răvașe înfățișate mai înainte de Machedonschi ; și *B.* două zăpăse date lui Pavel Machedonschi de scriitorul zăpăsului amintit Tudor Vladimirescu, care deasemenea fără nici o îndoială sunt asemănătoare cu scrierea și semnătura zăpăsului Vladimirescu de pe zăpăsul amintit.

Deși Judecătoria județeană, între alte împrejurări înscrise în hotărîrea sa, care deloc nu caută descoperirea adevărului adevărat în această pricină, glăsuiește că hârtiile înfățișate de Machedonschi sunt false, deoarece semnăturile de pe ele nu au nici o asemănare cu cele pe cari le-a înfățișat pâra Stana ; fiindcă în dosar nu se află nici o dovadă că răvașele înfățișate de Stana sunt într'adevăr scrise și semnate de Olimpădis, iar în cele înfățișate de Machedonschi se află un număr de dovezi și mărturia lui Iani Olimpădis că acestea sunt semnate de unchiul său ; la fel se află mărturiile lui Glavce și Enie Băciu, cari arată că răvașele înfățișate de ei sunt adevărate și cari desăvârșit se aseamănă cu ele, precum și zăpăsele lui Vladimirescu, care deasemenea au aceeași asemănare cu scrierea și semnătura de pe zăpăsul lui Machedonschi ; și în sfârșit, și pe cele mai sus pomenite dovezi se poate pune, fără îndoială, mai mult temei pe atare dovezi decât pe hârtiile cari nu sunt dovedite că sunt scrise și semnate de Olimpădis ;

In al cincilea rând, de oarece Serdăreasa a spus, cu privire la martorii cari arată că pâra lui Machedonschi este dreaptă, și anume Hagi Prodan și Asesorul Colegial Ștefan Jivkovici, că ei sunt părținitori, ceea ce a primit și Judecătoria județeană, că ei amândoi sunt dușmanii ei, adică Hagi Prodan din pricină că la dânsul s'a descoperit de asemenea un zapis de 40.000 leva, iar Jivkovici îi este dușman fiindcă dânsa nu i-a plătit 200 galbeni pe care îi cerea dânsul ;

Tribunalul Civil Regional, după cercetarea cu băgare de seamă a acestor împrejurări, a găsit :

întâi, că la mărturia lui Hagi Prodan zisa Stana și-a arătat mulțumirea, de oarece dânsa însăși s'a silit prin dovezi deosebite a dovedi că amintitul Hagi Prodan a vorbit față de unele obraze că pâra lui Machedonschi nu este dreaptă ; prin urmare, dacă acest lucru ar fi fost dovedit, dânsa n'ar fi stăruit pentru înlăturarea dovezilor, ci ar fi dorit și mai mult să se întemeieze numai pe ce a vorbit dânsul, ceea ce nu era oprit de lege amintitului Hagi Prodan, deși avea deasemenea un zapis dela Olimpdis, dat fiind că, potrivit lui Armenopol, cartea I, paragraful 6, capitolul 31, s'a legiuit : „Cel care a învinuit pe cineva într'o pricină oarecare, nu este oprit să dea mărturie deasemenea împotriva lui în altă pricină. Dar dacă se vor ivi motive speciale, atunci în această împrejurare se va opri” ;

în al doilea rând, Asesorul Colegial Jivkovici, dându-și jurământul, a arătat că Stana, deși l-a jignit într'adevăr prin faptul că nu i-a plătit, potrivit învoielii, 150 galbeni pentru că dânsul a adus-o cu bine din Câmpulung, însă această pricină el a dat-o uitării încă de pe atunci, și nu mai are față de dânsa nici o ură, mai ales că a adevărit prin jurământ adevărul mărturiilor sale ; în urma tuturor acestor împrejurări, dreptatea acestei pricini este dovedită prin atâtea dovezi, cari încredințează desăvârșit că zapisul într'adevăr este semnat de mâna lui Gheorgachie Olimpdis, și că se întărește în acest loc de dânsa că și mărturiile lui Hagi Prodan și Asesorului Colegial Jivkovici sunt adevărate, și că amândouă aceste ponturi sunt primite de lege, de vreme ce în cartea I, paragraful 6, capitolul 8 din Armenopol s'a legiuit : despre martori trebuie să afle care dintre ei este cinstit și fără cusururi și care este necinstit și desfrânat, **avut sau sărac**, ea să nu

cadă sub învinuirea de a trage un folos pentru sine, dacă este prieten aceluia pe care îl înfățișează ca vechil sau prieten aceluia împotriva căruia el mărturisește, fiindcă atunci nu mai este supus bănuielii și atunci se primesc mărturiile lui, iar rânduindu-l la lor o face judecătorul, adică : el cercetează dacă mărturisește fără ură sau rostește cu dinadinsul unele vorbe, sau dacă răspunde la întrebare în așa fel încât să se poată crede că răspunsul său este adevărat ; tot el, judecătorul, știe ce fel de ponturi urmează să fie întrebuințate”.

Dat fiind că din toate împrejurările se dovedește că zapisul în temeiul căruia Machedonschi cere cei 2.500 galbeni nemțești pomeniți, este într’adevăr dat de Gheorgachie Olimpdis și că această datorie este dreaptă, iar averea, câtă se află acum în stăpânirea pârâtei Stanei, se cuvine zisului creditor, atunci pe temeiul legilor găsește că creditorul Machedonschi urmează să-și ia din aceeaș avere în întregime suma capitalului de 2.500 galbeni, precum și dobânzile legiuite de 10 % pe an, potrivit rânduielilor în ființă în această provincie, socotind din ziua împrumutării, adică dela 16 februarie 1821 până în ziua plății ; întrucât pricinile de zapis nu sunt supuse cercetării judecătorești, care odată cu înfățișarea amănunțită, încheierea și hotărârea, dă împričinaților mulțumire, poruncește Judecătoriei obștești din Hotin să păsească la executarea pomenită și să mulțumească pe Machedonschi. Întrucât nici Judecătoria județeană, înainte de încheierea hotărârii sale nu s’a îngrijit să chezășuiască pe jăluiitor, potrivit măsurilor otcârnuirii și a îndatoririi însăși decurgând din paragraful 25 al statutului de întocmire, ba chiar și după hotărârea sa a slobozit și lucrurile cari au fost poprite de otcârnuirea isprăvniceii aceluiaș județ în timpul când acelaș Tribunal a primit apelația, să fie mulțumit din averea ce se va vedea la față, iar dacă nu va fi destulă pentru îndestularea deplină a sumei ce i se cuvine lui Machedonschi și dacă se va dovedi că pârâta, în timpul începerii acestei pricini, a avut o avere mai însemnată, pe care dânsa în curgerea timpului a înstrăinat-o sau a ascuns-o cu dinadinsul, atunci să se urmărească suma de la mădularele de pe atunci ale Judecătoriei, și, în sfârșit, să fie vestiți prin chemări jăluiitorul Machedonschi și pârâta Stana, ca în ziua de 15 ale lunii Mai viitoare să se înfățișeze la Tribunal pentru a auzi hotărârea, de plăcere sau neplăcere ;

iar pe de altă parte să se poftască Judecătoria obștească să găsească îndată și să poprească toată averea mișcătoare și nemiscătoare, precum și toate capitalurile bănești de față pe care le posedă zisa Stana, pentru ca să nu le poată ascunde până la pomenita îndestulare.

Locțiitorul Președintelui :

(ss) *Consilier Civil Stamo,*

(ss) *Consilier Satovski,*

(ss) *Consilier Leonard,*

(ss) *Consilier Kazimir,*

(ss) *Consilier Iamandi,*

Locțiitor al Secretarului Pălăduță.

Pentru adeverire :

(ss) *Secretarul Iacob Andoniev*

Ieșit din registru cu Nr. 1651.

(L.S.)

Pentru verificare :

(ss) *Șeful de birou Nicolau.*

Pentru confruntarea tălmăcirii din moldovenește cu originalul :

Tălmaciul Tribunalului civil al Basarabiei :

(ss) *Secretarul gubernial Ivan Golîțkî*

Din limba rusă de *Vasile Știrbu.*

[illegible]

Manuscrisul lui Tudor: partea de sus a primei pagini, cuprinzând începutul arzmahzarului către Poartă.

[illegible]

Manuscrisul lui Tudor: partea de jos a primei pagini, cu urmarea arzmah-
zarului. La mijlocul rândului 10 de jos în sus, se vede cruciulița arătând locul
unde trebuie intercalat primul adaos dela pag. 3 a manuscrisului.

[illegible]

Manuscrisul lui Tudor : partea de sus a paginei a doua,
cu sfârșitul arzmahzarului.

Manuscrisul lui Tudor: jumătatea de jos a paginii a doua,
 cuprinzând începutul proclamației dela Padeș.

[illegible]

[Handwritten Cyrillic script]

Pagina 3 din manuscrisul lui Tudor: sus, sfârșitul proclamației dela Padeș; jos, cele două adaosuri: pentru primul, v. planșa II; al doilea adaos trebuie intercalat după stersătura din rândul 5 al acestei pagini.

